

(Cinema City, Нови Сад, 06-14. јун 2009)



Овогодишњи, трећи по реду фестивал филма и медија „Cinema City“, отворен је у Новом Саду шестог јуна, дуго очекиваном пројекцијом изузетног анимираног остварења Алексе Гајића *Technotise: Edit i ja*. Током девет фестивалских дана, публика је била у прилици да погледа преко 150 филмова на више од 20 градских локација, уз атрактиван пратећи музички и академски програм, као и програме посвећене класицима домаћег и светског филма, од којих нарочито истичемо омаж Александру Саши Петровићу. И ове године ћемо, као и прошле, детаљније представити неколико запаженијих политичких и/ли ангажованих филмова на фестивалу који се ове године може похвалити са више од 70.000 (седамдесет хиљада) посетилаца – што је за новосадске услове и град који нема ниједан

активан биоскоп, прилично импресивна бројка и значајан, не само локални културни догађај – иако су и неки наслови поред ових, можда такође заслуживали нашу пажњу.

У такмичарској конкуренцији „Национална класа“ с великом пажњом је ишчекивано дебитантско остварење Владимира Перишића *Обични људи*, премијерно приказано на недавно завршеном канском фестивалу. Иако његов аутор несумњиво исказује знатне амбиције, с овим филмом има више проблема. Да почнемо од самог наслова. Случајно или не, име филма реферира на чувено, и руку на срце неупоредиво квалитетније дело Роберта Редфорда из 1980. године, које је овенчано и наградом америчке филмске академије Оскар. Млади редитељ се храбро хвата у коштац с неким од најболнијих тачака наше неуралгичне и трауматичне недавне прошлости, па је сам тај податак будио наду да ће можда нешто битно ново бити приказано на ту тему у свету седме уметности. Нажалост,

Обични људи су далеко од реализације оваквих надања. Ако се већ одлучујете да тематизујете веома честу кинематографску тему – рат у бившој Југославији – онда се претпоставља да ваше остварење мора да каже или нешто битно ново у односу на до сада снимљене филмове или пак неке старе, већ добро познате истине, да саопшти на супериоран, врхунски начин. Овај филм није испунио нити један од та два услова. Без икаквог садржинског испуњења, сведен на чисту форму, он прати један дан у животу младог Џонија, који деведесетих година одлази на једно од бројних ратишта и тамо пролази кроз одређену врсту ратничке иницијације, која ће се његовом претпостављеном

унутрашњом трансформацијом до смираја дана и догодити. Локације одабране за снимање и сам начин егзекуције заробљеника, домаћег гледаоца подсећају на неке од телевизијских снимака злочина у Сребреници, али такође и на Овчари код Вуковара, а филм одлуком аутора, сасвим погрешно, ни за тренутак не иде даље од генералне осуде

злочина, уопштене ламентације над

балканским пољима смрти

, која су се, насупротив томе, сасвим

реално

свакодневно догађала у то доба. Да почнемо само од сасвим недефинисаног идентитета злочинаца и жртава, преко нејасног попршта масовних и појединачних егзекуција, па до магловитих географских података о томе одакле људи у овом

воду

долазе. Фотографија је одрађена солидно, шкрти дијалози изгледају прилично уверљиво, али фабула као да не може да издржи дугометражни играни филм од материјала који се чини достатан тек за неких петнаестак минута озбиљније радње. Што је истинска штета, јер је Перишић покренуо изузетно битну тему која је свим народима на овим просторима насушно потребна, али његова почетна, хвале вредна полазна идеја о томе како се из рата никако не може изаћи невин, кроз портрет једног типичног (отуда и наслов) младог човека, није заживела, а у поређењу са одличним филмом Младена Ђорђевића

Живот и смрт порно банде

, који сличне прекупације далеко уверљивије, бруталније, али и занатски бравурозније исказује, поменути недостаци делују још уочљивије. Ако би се некада код нас на ову тему снимии одличан, макар и чисто занатски, жанровски филм (попут Зечевићевог

Четвртог човека

нпр.) тада би овај пионирски покушај бар накнадно донекле био оправдан.

Главна такмичарска селекција „Exit Point“ донела нам је ретку прилику/привилегију да погледамо један *авганистански* филм, остварење *Кабулско дете* Бармака Акрама. Нашим гледаоцима ће бити нарочито близак осећај „светског парије“, што је место које је Србија, заслужено или не, друга је и дуга прича, углавном заузимала у европским размерама последње две деценије, док Авганистан ту неславну позицију, скупа са блиским Ираком, држи на планетарном нивоу далеко дуже времена. Скромним средствима продуциран, сведеном, једноставном причом вођен, овај филм ипак успева да нам пружи нешто од оног непоновљивог филмског задовољства, пратећи судбину једног – од бројних – остављеног детета у возилу градског таксисте, и све путештвије које ће потом уследити. Вечито у инфериорној, губитничкој, инфантилној позицији *млађег брата*

авганистанско друштво се налази у стању константног расцепа и распада, све плешући на ноте тренутно актуелног Великог Господара; било да су оне совјетског, пакистанског или сада владајућег, пост-талибанског, дакле – америчког, порекла. Иако је заплет крајње једноставан, он није главни квалитет овог филма. Трагајући за несталом мајком остављеног дечака, бићемо тако у прилици да упознамо свакодневни живот заборављене домицилне популације, која преживљава колико од јефтених и свеприсутних опијата, толико и од силних обећања у

светлију будућност

, која никако да стигне. Снажно укорењено патријархално друштво, племенска обичајност, обесправљеност жена, корупција и криминал, незамислива беда

тридесетогодишњим ратовима разаране земље, раширеност неких – мислило се давно искорењених – болести, са све великодушним
белосветским

„хуманитарцима“ који управо у таквом амбијенту виде своју
прилику

као крешчендом наречене невеселе ситуације. У неколико наврата, упркос веома лимитираним средствима, Акрам исказује завидан редитељски таленат, тако да ће нам до (срећног) краја ове драгоцене

потраге за изгубљеном мајком

остати горак окус када год помислимо на све оне истинске
презрене на свету

а чија прича неће имати ни толико среће, да се кроз неки мас-медии или уметничку обраду, представи и саопшти Урби ет Орби.

У програму „Exit Point“ виђен је један од најбољих филмова фестивала, дирљива, узнемирујућа, дојмљива и снажна прича *Двоноги коњ* о свевременом и свеприсутном насиљу које нас све једнако окружује. Ирански филм младе редитељке из угледне уметничке породице, која због добро познатих околности данас углавном ради у егзилу. Далеко од префињене углађености и отмене елеганције некада давно монденог, а сада одавно заборављеног техранског света из предивног и незаборавног

Персеполиса

, као и од популарне холивудске ултимативне комерцијалне опседнутости
употребом фиктивног насиља

у дозираним сврхе, Самира Макмалбаф стрпљиво тка једну конзервативну наративну структуру која ће гледаоцу довољно издржљивом и
храбром

представити најмрачније стране савременог, а не баш модерног Ирана, у суровим сиротињским предграђима ове пространством непрегледно велике древне земље. Снажно верујући у моћ узвишене кинематографске мисије, она нам укршта трагичне судбине два дечака, оба на неки начин хендикепирана у донекле перверзном односу спрам целине: дечак у ирачко-иранском рату губи ноге и његов богати отац
расписује конкурс

за његовог „носача“, такође дечака, који ће бити довољно снажан да на леђима носи малишана, за надокнаду од једног долара дневно. Савршено индиферентна према уобичајеном (ерго: западном или рационалном) начину поимања (филмског) времена, доследно линеарном радњом Самира исписује неке антологијске моменте на великом платну. Иако по свом хабитусу суптилно женско биће, у испитивању (нажалост, очигледно

бескрајних

) крајњих граница људске деградације и понижења, она ће на том путу ићи све до самог краја, остављајући као своје сведоке само оне гледаоце који ће имати довољно јак стомак да потресне призоре тешко замисливе
дечије

суровости буду у стању да стоички издрже. Ментално ометени дечак ће постепеним

градирањем од фигуративног до фактичког стања, пристајући на поништавање саме супстанце властите људскости, уистину

постати коњ

вођен фрустрираном осујећеношћу свог, такође несрећног, физички хендикепираног власника

. Кроз избор тек једне од многих сличних *средњевековних*

страшних прича из њој блиског и познатог окружења, Самира Макмалбаф убедљиво нам дочарава сву ону страшну истину ове наше Долине Суза, која се није, упркос хиљадугодишњем труду на цивилизацијском развоју, за све то време веома мало или никако, у суштински битном смислу променила. Филм који вас својом бруталном искреношћу нагони да не окрећете главу – драгоцен утолико више што је поникао из једног другог, нама недовољно познатог цивилизацијског круга – филм-крик за кораком у правцу стварања неког новог, другачијег, бољег света.

Другу половину двадесет века у западној хемисфери обележила је до тада незапамћена експлозија поп(уларне) културе и свих феномена уз њу везаних. Планетарно славне личности обележиће и нека времена која су тек била пред нама: тешко је у довољној мери нагласити значај и утицај који су оставила нека култна имена масовне културе тог доба, попут Мерилин Монро, Битлса или Елвиса Прислија, између осталих, поред *сиве еминенције*

и истинског мага нових форми уметности Ендија Ворхола. На трагу вишедеценијске опседнутости (не само) тинејџера својим недостижним платинастим идолима, једна изванредна филмска представа стигла је пред гледаоце фестивала „Cinema City“, у главном такмичарском програму „Exit Point“. Да и формално најмоћнија жена света, која номинално не припада опуштеном, блазираном, двадесетчетворочасовном свету непрестане забаве, може постати инспирација за манијакалну, фанатичну опсесију једног обожаваоца, у великом стилу нам демонстрира раскошна „први музички трагикомични документарцац“ у историји девете уметности, како се с правом рекламира остварење Британца настањеног у САД Себастиана Догарта

Освајање Конди

. Симпатични маргиналац Девин Ретреј, простодушни музичар с вишком килограма, покушаће међутим да своје фантазије, које нису пошле за руком далеко моћнијим и утицајнијим мушкарцима, спроведе и у дело – тако што ће освојити срце доскорашњег америчког државног секретара Кондолизе Рајс! У ту сврху ништа му неће бити тешко: нити да себи поломи ноге на хокејашком терену, нити да прокрстари пола Америке у потрази за њеним рођацима и пријатељима из детињства и младости, нити да следећи *утилитарне*

савете упућеног стилисте потпуно измени лични имиџ, нити да (веома успешно!) овлада плесним и вокалним музичким способностима, нити да одигра понеку партију америчког фудбала, нити да чак упозна Кондиног некадашњег вереника! Одлично структурирани квази-документарцац, са обиљем изузетних *soundtrack*

нумера, ненаметљиво прати лепршаве Девинове напоре да коначно упозна своју мету,

при духовитој поруци

I'm a RICE guy

!

све док (ипак, очекивани) суноврат његових мегаломанских амбиција не постане окидач за један оштар политички обрачун са каријером америчког министра спољних послова, у потпуно другачијем, веома оштром и од првог дела филма снажно контрапунктираном маниру. Користећи емотивни суноврат протагонисте као оправдано драматуршко покриће, до тада романтизована, ауторизована биографија о девојчици која је својим тешким напорима прво у академској заједници, а потом и на политичкој позорници, превазишла два велика полазна хендикепа (жена и друга боја коже) у америчком друштву; постаје разоран портрет особе која је својим

личним

чињењем допринела да се догоде неки од највећих злочина у новом столећу. Догарт сматра да јој ни сви наведени, а несумњиви, професионални успеси у томе не могу послужити као оправдање, а опуштена и разиграна форма сценског играка наглим преласком у озбиљну документарну форму тој оптужби само још више додаје на значају у овој јединственој

урнебесној трагикомедији

.

У склопу истог програма приказан је и руски филм *Заробљеник* искусног Алексеја Учитеља. Још једна обрада непрестајуће опсесије/трауме модерне Русије – рата у Чеченији – на великом платну, овде нам не доноси ништа ново. Фабула прати догађаје током једног дана на неком од бројних ратишта, и веома слично Перишићевом редитељском поступку, своју пажњу не усредсређује на крупна историјска питања или опис фронталних тенковских битака, него на унутрашњи доживљај ратних операција на психу неколицине насумице одабраних, а у свему хотимице увелико типичних руских, односно чеченских бораца. Конвој руских војника остаће заробљен у непрегледним, тешко проходним пределима окруженим бројнијом непријатељском силом, па ће одлука надлежног официра да се зароби бар један локални борац са супротне стране, због лакшег овладавања непознатим тереном, убрзо бити и остварена. У модерном политичком говору већ нам је добро познат фамозни „стокхолмшки синдром“, случај када протоком времена долази до зближавања талаца и њихових отмичара, који ће нам и овде бити убедљиво демонстриран. Млади Чечен, који очигледно не разуме руски, добиће тако задатак да двојицу својих

непријатеља по оружју

, једног старијег, другог млађег, безбедно изведе из опкољеног окружења. Да ће се између њих тројице изродити некаква узајамна симпатија, крвавом и бесмисленом рату упркос, више је ствар која се већ налази у хоризонту очекивања и гледатељског искуства, него нешто што може бити схваћено као иоле храбар искорак или, далеко било, снажна антиратна прича. Учитель занатски коректно изводи своју причу до самог краја, међутим нити један њен сегмент није састављен од нечега што већ много пута нисмо видели у различитим, и то углавном успелијим, филмским интерпретацијама. Ако му је намера била да кроз увиде у наизглед безначајне атомизоване индивидуе

неуништиве

ратне машине

покаже саму њену зверску суштину, морамо приметити да му то није пошло за руком.

Нарочито је та рак-рана

и данашње

Москве у синеастичком погледу била квалитетно експлоатисана, да се подсетимо само дела Сокурова, између осталих. Филм који не можемо једнострано отписати као лош – одлична фотографија се ту посебно истиче као један од квалитета – ипак се ниједног тренутка не издиже понад свеprisутног медиокритетског фестивалског просека.

Незаслужено скрајнута у један од (ипак) споредних програма „Democracy: Export – Import“, изгубљена усред квантитативног обиља „Cinema City“ фестивала, приказана је фантастична документарна сторија *Бурма: извештавање из затворене земље* данског редитеља Андерса Остергарда. Журналистичка, хируршки прецизна вивисекција трагичног стања у земљи која је била у веома блиским односима с једним од наших претходних

ненародних

режима, нашим гледаоцима на жалост превасходно и само по томе позната. А сличности и паралеле су након гледања

Бурме

бројне и више него очигледне: крај осамдесетих година двадесетог века, доба великих очекивања и нада, време ослобођења од једне неуспеле, тоталитарне идеологије, обележило је исток европског континента, али не и наше просторе, као и ову прелепу азијску земљу. „Демократски глас Бурме“ је организација која неформално окупља неколико десетина (пре свега телевизијских) репортера, који –

стварно

ризикуюћу своју слободу и животе – тајно снимљене кадрове бруталне репресије војне хунте путем сателита шаљу у једну скандинавску земљу, одакле се ови емитују широм света и тако

повратно

делују на ситуацију у самој Бурми. Главни протагониста, још увек млад човек, са сетом се присећа славних дана 1988. године када се чинило да ће мирна револуција – а чији је *world-wide*

прослављени репрезент и каснији лауреат Нобелове награде за мир била Аунг Сан Су Кји, својеврсни азијски пандан Вацлава Хавела или Нелсона Манделе – успети да доведе до политичких промена. Таква очекивања су се међутим изјаловила и уследио је дводеценијски наставак ауторитарног насиља, све док призори из Бурме крајем лета 2007. нису поново обишли планету, када су, након наоко баналног повода (

безобразног

покупљења цене бензина) демонстрације које су импресионирале свет прерасле у величанствене походе будистичких свештеника у настојањима за Миром и Слободом у читавом свету. Свевремене духовне поруке оставиле су далеко дубљи значај од испразне реторике хунте, али су у судару са сасвим конкретном војном силом (чиме је нарушено неписано „свето правило“ будизма да се на духовне људе силом не иде!)

Пише: Дејан Петровић
четвртак, 25 јун 2009 22:19

очекивано поражени, чиме су – до даљњег – и наде у промене стављене ад ацта. Домаћег гледаоца са мало дужим памћењем ове сцене напосто не могу да не подсети на велику

моралну

победу са студентских и политичких демонстрација славне зиме '96/7 када је на челу са патријархом Павлом у рано светосавско јутро, више од пола милиона мирних демонстраната у

заглушујућој тишини

пробило кордон у Коларчевој. Најдирљивији моменат можда и читавог фестивала представљају сцене посете групе демонстраната Аунг Сан Су Кји (већ годинама у кућном притвору) како испред своје куће раздрагано отпоздравља одушевљеним сународницима.

Бурма: извештавање из затворене земље

, на трагу скорашњег сличног белоруског остварења

Музички партизани

о сличним, безуспешним трагањима за слободом – за коју је велико питање да ли ће након њеног освајања изгледати толико славно као пре тога, али то нам сада није тема – врхунска је филмска посвета

заиста

храброј борби

заиста

угрожених новинара, бравурозна ода овој некада

заиста

угледној и часној професији, колико и подсећање на оно шта би она и данас могла да представља, само када би њеним представницима

идеја о слободи

поново постала основна нит-водиља.